

گزارش‌ها

میزگرد مشترک با مؤسسه تحقیقات استراتژیک روسیه

بنا به دعوت موسسه تحقیقات استراتژیک روسیه و هماهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران، جناب آقای دکتر منوچهر محمدی معاون آموزش و پژوهش وزارت امور خارجه و هیاتی مرکب از آقایان منوچهر مرادی رئیس مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، سیدمحمد کاظم سجادیپور استاد دانشکده روابط بین الملل، علی بی نیاز مدیر گروه انرژی و اقتصاد بین الملل و سید احمد حسینی معاون اداره دوم مشترک المنافع در تاریخ ۸۶/۹/۱۲ به روسیه عزیمت نمود. شرکت در پنجمین میزگرد مشترک با موسسه تحقیقات استراتژیک روسیه، سخنرانی در دانشگاه علوم انسانی و دانشگاه دولتی مسکو و دیدار با روسای این دو دانشگاه، دیدار از دانشگاه دولتی سنت پترزبورگ و ملاقات با رئیس دانشکده آسیا و افریقا (شرق شناسی) و ملاقات با اساتید و دانشجویان رشته زبان فارسی این دانشکده، ملاقات با رئیس و محققین موسسه اقتصاد جهانی و روابط بین الملل مسکو محورهای عمده دیدار هیات از روسیه بود.

دیدار از دانشگاه دولتی مسکو نخستین برنامه هیات بود که با حضور معاون و جمعی از اساتید دانشگاه برگزار گردید. در این دیدار، در غیاب رئیس دانشگاه که در مسکو حضور نداشت.

معاون دانشگاه به ارتباط نزدیک دانشگاه دولتی مسکو با برخی دانشگاههای ایران نظیر دانشگاه تهران، دانشگاه الزهرا و دانشگاه شیراز اشاره و آمادگی خود را برای همکاری با دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی و دانشکده روابط بین الملل وزارت امور خارجه اعلام داشت.

جناب آقای دکتر محمدی نیز با اشاره به تواناییهای علمی جمهوری اسلامی ایران و مخالفت برخی کشورها با این موضوع، همکاریهای دانشگاهی را یکی از مهمترین راههای افزایش متقابل ظرفیتهای علمی خواند و آمادگی دانشکده روابط بین الملل را برای همکاری با دانشگاه دولتی مسکو اعلام داشت.

پس از آن، جناب آقای دکتر محمدی در جمع دانشجویان موسسه سیاست جهانی وابسته به دانشگاه دولتی مسکو در خصوص دیدگاه جمهوری اسلامی ایران نسبت به نظام جهانی سخنرانی نمود که با استقبال وسیع دانشجویان مواجه گردید. سوالات دانشجویان در خصوص سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، امکانات همکاری بین دانشگاه دولتی مسکو و دانشگاههای ایران، سیاست ایران در قبال اسرائیل، آسیای مرکزی و قفقاز، کردهای شمال عراق، خط لوله باکو-جیهان و سفر دبیر شورای امنیت ملی به مسکو بود که پاسخ مقتضی داده شد. ملاقات با رئیس دانشگاه علوم انسانی مسکو و سخنرانی در جمع دانشجویان این دانشگاه دومین برنامه هیات بود. در این ملاقات که معاون بین الملل و رئیس بخش آسیای مرکزی و قفقاز دانشگاه حضور داشتند، علاقه مسئولین دانشگاه به تاریخ و فرهنگ ایران و اختصاص یکی از مراکز دانشگاه به مطالعات ایران حائز توجه بود. جناب آقای دکتر محمدی نیز ضمن تشریح وظایف دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، دانشکده روابط بین الملل و اداره کل اسناد و تاریخ دیپلماسی، آمادگی معاونت را برای همکاری با دانشگاه و امضای تفاهم نامه مشترک اعلام نمود. قرار شد کمیته ای مرکب از دانشگاه و سفارت جمهوری اسلامی ایران در مسکو تشکیل تا تفاهمات حاصله را به مرحله اجرا درآورد. در سخنرانی در جمع دانشجویان دانشگاه علوم انسانی، جناب آقای دکتر محمدی به تشریح اصول و اهداف انقلاب اسلامی و جایگاه برجسته جمهوری اسلامی ایران در تحولات جهانی و منطقه ای پرداخته و علت تخاصم غرب نسبت به انقلاب ایران را ناشی از بدفهمی، سوء برداشت و سوء تدبیر آنان دانسته و با اشاره به اقتدار ایران، هر گونه تهاجم امریکا به ایران را شکست خورده قلمداد نمود. در ادامه جلسه، دانشجویان سؤالاتی در خصوص علت عدم حضور ایران در کنفرانس آنابولیس، عضویت ایران در سازمان شانگهای، اقدامات نظامی ترکیه در شمال عراق، رابطه ایران و رژیم صهیونیستی، آینده روابط ایران و امریکا و روابط ایران و روسیه مطرح

نمودند که پاسخ مقتضی ارائه گردید. پاسخ جناب آقای دکتر محمدی در خصوص شکست کنفرانس آناپولیس با ابراز احساسات دانشجویان مواجه شد.

در ملاقات با رئیس و محققین برجسته مرکز اقتصاد جهانی و روابط بین الملل که از معتبرترین موسسات تحقیقاتی روسیه است، حاضرین به تبادل نظر در خصوص مهمترین مسائل مرتبط با روابط ایران و روسیه به ویژه برنامه هسته ای ایران پرداختند. در این دیدار که نزدیک به دو ساعت به طول انجامید، دیدگاههای صریحی بین طرفین مبادله گردید. برنامه هسته ای ایران، گزارش سازمانهای اطلاعاتی امریکا در این خصوص، انتخابات آتی ریاست جمهوری امریکا و روابط ایران و روسیه مهمترین موضوعاتی بود که در این جلسه مورد بحث تبادل نظر قرار گرفت. با توجه به استقبال به عمل آمده از مباحث، به پیشنهاد جناب آقای دکتر محمدی و پذیرش طرف روسی، قرار شد در آینده نزدیک میزگرد مشترکی در تهران برگزار گردد. طرف روسی پیشنهاد برگزاری نشست سه جانبه بین کارشناسان و محققین روسی، امریکائی و ایرانی را مطرح نمود که پاسخ داده شد مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در دیدار با رئیس دانشکده شرق شناسی سنت پترزبورگ، توافقات مفیدی صورت گرفت. دانشکده مذکور دارای یک کرسی فعال ایران شناسی است. برگزاری سمینار مشترک، مبادله استاد و دانشجو، افتتاح نمایندگی در تهران و سنت پترزبورگ بین دانشکده مذکور و دانشکده روابط بین الملل وزارت امور خارجه و برگزاری یک دوره دو هفته ای ایران شناسی در دانشکده سنت پترزبورگ توسط اساتید ایرانی و اعطای متقابل بورسیه به دو نفر از دانشجویان دو دانشکده از مهمترین توافقات به عمل آمده با رئیس این دانشکده بود. در خاتمه ملاقات، طرف روسی متن توافقنامه ای را ارائه نمود که قرار شد مورد بررسی قرار گرفته و در سفر آتی رئیس دانشکده از جمهوری اسلامی ایران به امضاء برسد.

میزگرد مشترک دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی و موسسه مطالعات استراتژیک روسیه با خوشامد گوئی آقای کوژوکین رئیس موسسه و تاکید ایشان بر تاثیر قابل توجه برگزاری چنین نشستهایی در توسعه و تعمیق روابط دو کشور، آغاز گردید. جناب آقای دکتر محمدی نیز در سخنان کوتاه خود ضمن اشاره به جلسات و مذاکرات دو روز گذشته در مسکو، بر ضرورت تداوم چنین جلساتی تاکید و آن را عامل موثری در درک مشترک از مواضع یکدیگر دانست. ایشان اظهار داشت: ما به تبادل نظر بیشتر با

روسیه که به سود دو کشور است اعتقاد داریم. ایران در مرکز سیاست جهانی است. دنیا می‌داند که ما چه می‌گوئیم و چه می‌خواهیم. روسیه نیز همسایه است و ما در توسعه روابط هیچ مشکلی نداریم. ما هیچ موضوع مورد اختلافی نداریم. بلکه بر عکس در زمینه های بین المللی و منطقه ای با هم همکاری داریم. لازم است فهم خود را از تحولات بیشتر کنیم. سفر دبیر شورای امنیت ملی و سفر آتی وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران فرصتهای خوبی برای مذاکره و هماهنگی مواضع است.

در ادامه جلسه افتتاحیه، جناب آقای انصاری سفیر جمهوری اسلامی ایران در مسکو در خصوص روابط ایران و روسیه سخنرانی نمود. ایشان با تقسیم تاریخ روابط ایران و روسیه به سه دوره قبل از انقلاب اسلامی، بعد از انقلاب (تا روی کار آمدن ولادیمیر پوتین) و دوره پوتین، دوره سوم را عصر تحرک در روابط نوین ایران و روسیه اعلام نمود. در این دوره، تحولات در صحنه بین المللی، حوزه تهدیدات مشترک و حوزه های منفعتی دو کشور را گسترش داده است. حوادث بین ایران و غرب و حوادث منطقه موجب می‌شود نگرش ایران به روسیه متحول شود. در این دوره شاهد رشد چشمگیر روابط اقتصادی بین ایران و روسیه هستیم. روابط از مرحله روابط تجاری به روابط جدی اقتصادی حرکت می‌کند. رفت و آمدهای سیاسی بین ایران و روسیه گسترش می‌یابد. حوادثی نظیر گسترش ناتو، حوادث افغانستان، عراق، تحولات خاورمیانه به سرعت ایران و روسیه را در مسائل سیاسی به یکدیگر نزدیک می‌کند. در دوره آقای پوتین روابط ایران و روسیه طلائی ترین دوران خود را طی می‌کند و دو طرف درک بسیار خوبی از منافع یکدیگر دارند. حوادث منطقه و جهانی کمک می‌کند تا اعتماد بین دو کشور پیشرفت کند. برای روسیه مهم است که گزارش آژانس اعلام کرد که ایران در پی سلاح هسته ای نیست. گزارش منابع اطلاعاتی امریکا نیز تایید حقانیت ایران و دوستان ایران از جمله روسیه است.

در ادامه میزگرد، مباحث حول چهار محور "جایگاه ایران و روسیه در نظام جهانی"، "روابط دو جانبه"، "همکاریهای منطقه ای" و "همکاری در بخش انرژی" توسط هر یک از سخنرانان دو طرف ارائه گردید.

در بحث نخست، سخنرانان اعتقاد داشتند که در صحنه بین الملل، شکستگی و تعدد در بازیگران ایجاد شده و مرزهای داخلی و خارجی به هم ریخته است. امریکا

مهمترین بازیگر در سیستم بین الملل است که در پی هژمونی است ولی با مقاومت روبرو شده است. بازیگرانی نظیر ملت‌ها، حزب الله و امثال آن بازیگران جدید هستند. مهمترین بازیگر یعنی امریکا دچار بحران تصمیم‌گیری است. مهمترین مشکل امریکا عدم تطابق بین قدرت نظامی و مقبولیت جهانی است. قدرت نظامی قابل ترجمه به قدرت سیاسی در همه جا نیست. علاوه بر عراق و افغانستان بکارگیری تهدید نظامی علیه ایران توانسته اهداف امریکا را محقق کند بیانگر عدم کارایی قدرت نظامی است. امریکا بازیگر بحران را در جهان است. امریکا تا به حال در جهت حل هیچ بحرانی نیامده است. همین باعث شده تا در درون غرب و درون جهان سوم و در کل کشورهای مسلمان نشین نسبت به سیاستهای سلطه طلبانه امریکا مقاومت ایجاد شود.

بازیگران مقاوم در مقابل سلطه بخشی از بازیگران بین المللی هستند ولی کاملاً با گذشته جنگ سرد فرق دارد. جهان از محور قدرت اروپا محور به قدرت آسیا محور منتقل می‌گردد که ایران و روسیه در این قالب مطرح می‌شوند. در بحث جایگاهی قدرت نهایتاً وضع خاورمیانه تعیین کننده قدرت جهانی است. سرنوشت بحران عراق، خاورمیانه و ایران نه فقط وضعیت خاورمیانه بلکه وضعیت جهان را شکل می‌دهد. ایران در نظام بین الملل بخشی از راه حل است نه مسئله. ایران در مسائل جهانی و منطقه ای نه تنها تهدیدی برای کسی نیست بلکه بخشی از راه حل‌های منطقه ای و جهانی است.

سخنران ایرانی اظهار داشت ایران به سهم خودش اجازه نخواهد داد قوانین واراده دیگران بر آن تحمیل شود و این چیزی است که مطلوب جهان سوم و کشورهای در حال توسعه است.

در مبحث دوم می‌گذرد یعنی روابط دو جانبه، سخنرانان اعتقاد داشتند که سفر آقای پوتین به ایران یک نقطه مهم در روند همکاری دو کشور است. این سفر بسیار مهم بود. فضای روانی مثبت پس از سفر آقای پوتین بایستی در متن روابط دو کشور وارد شود. همچنین تاکید شد که مناسبات اقتصادی دو کشور خیلی پائین تر از حد انتظار است. یکی از مهمترین مشکلات این بخش، ارتباطات است. سخت‌گیری برای شهروندان ایرانی در بخش روادید، سخت‌گیری در پذیرش کشتی‌های ایرانی در بنادر روسیه، بسته بودن راه زمینی ایران در داغستان، ناامنی شهروندان ایرانی در روسیه حتی کشته شدن تعدادی از شهروندان از دیگر موانع رشد همکاریهای اقتصادی و تجاری فی ما بین است.

در خصوص همکاریهای منطقه ای، سخنرانان اعتقاد داشتند که شرایط همکاری منطقه ای ایران و روسیه فراهم است و این همکاریها به سود دو کشور است. اوضاع در منطقه به سرعت در حال تغییر است. حضور جدی امریکا در این مناطق با توجه به سلطه طلبی، یک جانبه گرایی و اهداف اعلام شده ضد روسی و ضد ایرانی واشنگتن در این مناطق تهدیدی علیه منافع دو کشور به شمار می رود. در حوزه مشترک المنافع تحت تاثیر اقدامات امریکا، تحولاتی در حال شکل گیری است که بی تفاوتی ایران و روسیه به این تحولات می تواند تبعات منفی داشته باشد.

سخنرانان میزگرد بر این باور بودند که ایران و روسیه بایستی حضور رو به افزایش امریکا و ناتو در منطقه را جدی بگیرند. زمان به سود ایران و روسیه نیست. بهره گیری از منابع و ظرفیتهای مکمل در مسائل منطقه ای موجب تقویت مواضع هر دو کشور خواهد شد. سخنران روس اعتقاد داشت که در دو سال گذشته امریکاییها حضور خود در منطقه شوروی سابق را تقویت کردند. در حال حاضر روسیه با شرکای خود توانسته این وضعیت را اصلاح کند. این امر تا حدی مدیون فعالیتهای چین هست. در آسیای مرکزی رهبران در حال پیر شدن هستند و نیاز است که رهبران جدید حاکم شوند. امریکا در حال بهره گیری از این موضوع است و می خواهند افرادی را روی کار بیاورند که بتوانند به منافع آنان خدمت کنند. امریکا پس از نیازاف قصد دارد نفوذ خود در ترکمنستان را توسعه ببخشد. وسوسه های امریکا، عبور گاز از دریای خزر و قیمت پائین گاز است.

طرف روسی عضویت ناظر ایران در سازمان شانگهای را به سود دو کشور و آن را سازنده خواند. در خصوص حوزه های همکاری بین ایران و روسیه، همکاری در توسعه ثبات در عراق، بر اساس تفاهم میان بازیگران اصلی، حفظ تمامیت ارضی عراق و برنامه ریزی برای خروج نیروهای خارجی مورد توجه روسیه است. روسیه می تواند از ایران برای بازگشت تجار و صنایع روسیه به عراق کمک بخواهد شما با دولت عراق رابطه خوبی دارد. در خلیج فارس، ساختار امنیت منطقه ای ضرورت دارد. ایران باید بخشی از این ساختار امنیتی باشد. تلاش برای منزوی ساختن ایران به شکست انجامیده است. در افغانستان، عنوان شد که دو کشور می توانند همکاری کنند. فعالیتهای مخرب ناتو به طالبان فرصت بازسازی خود و تولید مواد مخدر بیشتر داده است. هر دو کشور علاقمند هستند تا افغانستان با ثبات و دموکراتیک باشد. در قفقاز هر دو کشور دیدگاه مشترک

دارند و با حضور امریکا و ناتو در منطقه مخالف هستند. این منطقه می تواند صحنه همکاری و اقدامات مشترک باشد.

طرف ایرانی پیشنهاد تشکیل یک کمیته مشترک در وزارتخانه های خارجی دو کشور به منظور انجام مشورت های دوره ای و برنامه ریزی همکاری های منطقه ای با دستور کار مشخص و اجرای به موقع تفاهات را ارائه نمود و اظهار داشت توسعه همکاریها در ابعاد غیر سیاسی و امنیتی نظیر انرژی، ترانزیت، تجارت، کریدور شمال- جنوب و لزوم تلاش بیشتر روسیه برای تحقق عضویت دائم ایران در سازمان همکاری شانگهای از مهمترین راهکارهای گسترش همکاری منطقه ای ایران و روسیه می باشد.

سخنران روسی با اشاره به بیانیه اجلاس سران کشورهای ساحلی دریای خزر بند عدم اجازه به کشورهای دیگر برای کشتیرانی در دریای خزر را مورد اشاره قرار داد و گفت به نظر می رسد قزاقستان تمایلی به اجرای آن ندارد. ایران و روسیه بایستی همکاری کنند تا امنیت دریای خزر را افزایش دهند. ایران و روسیه دارای تمدنهای هزار ساله هستند و سیاست خارجی خود را بر این اساس تدوین می کنند. در موضوع چهارم میزگرد یعنی همکاری در بخش انرژی، طرفین بر این اعتقاد بودند که در بخش انرژی فضای مناسبی برای همکاری دو کشور وجود دارد. منابع عظیم نفت و گاز دو کشور و برخورداری از مهمترین مسیرهای انتقال انرژی، ایران و روسیه را قادر ساخته تا ابتکار عمل را در این عرصه به دست بگیرند. همچنین سخنران ایرانی اظهار داشت ایران، روسیه و ژاپن می توانند یک همکاری سه جانبه را در مباحث انرژی ایجاد کنند. چنین امکانی در مورد آفریقا نیز وجود دارد و دو کشور می توانند از فرصت های موجود در آفریقا بهره برداری نمایند. سخنران روسی نیز معتقد بود که ایران و روسیه می توانند به قیمت نفت و گاز در بازار جهانی ثبات ببخشند در غیر این صورت، کشورهای غربی به خود حق می دهند تا کنترل نفت و گاز در کشورهای صادر کننده را در دست گیرند.

در ادامه، طرف روسی در خصوص مسئله هسته ای ایران نکاتی را مطرح نمود. سخنران روسی اعتقاد داشت که آخرین گزارش البرادعی موفقیتی برای دیپلماسی ایران است. یعنی ایران آماده توافق با آژانس است. در رسانه ها می گویند ایران به صورت نمایشی با آژانس همکاری می کند و نمی خواهد تابع تصمیمات شورای امنیت باشد ولی قطعنامه برای همه از جمله برای روسیه و چین الزام آور است. کار بر روی قطعنامه جدید

در حال انجام است که شرایط سخت تری دارد. پذیرش قطعنامه روسیه و دیگر کشورها را مجبور می کند تحریمهای جدید را اجرا کنند. شدت و کارائی تحریمها زیاد است و کار ایران را مشکل می کند. گزارش اخیر سرویسهای اطلاعاتی امریکا می تواند به ایران امکان فعالیت تبلیغاتی بیشتر بدهد. لازم است ایران به اندازه کافی از دیگر ابزار حل و فصل مسئله هسته ای استفاده کند. از جمله این ابزارها، تقویت مذكرات با سولانا است.

لازم به ذکر است استقبال شایسته محافل دانشگاهی از سخنرانیها و تنوع سوالات دانشجویان بیانگر توجه روزافزون نخبگان روسیه به تحولات مرتبط با جمهوری اسلامی ایران است. از سوی دیگر، به نظر می رسد تمایل به استقلال رای روسیه در مقابل امریکا (و نه تقابل) نزد نخبگان روسیه نسبت به گذشته فزونی یافته است. بعلاوه، تمایل به شناخت هر چه بیشتر از ایران و مواضع جهانی و منطقه ای آن نیز رو به افزایش نهاده است.

همچنین، نشست اعضای هیات با کارشناسان و محققین مؤسسه اقتصاد جهانی و روابط بین الملل به ویژه پیشنهاد رئیس مؤسسه روسی مبنی بر برگزاری یک نشست سه جانبه میان محققین ایران، روسیه و امریکا حائز توجه بود.

دفتر مطالعات سیاسی و بین الملل طی سالهای گذشته تلاش موثری برای ایجاد ارتباط و همکاری با موسسات تحقیقاتی ذینفوذ در روسیه به عمل آورده است که برگزاری پنج دور میزگرد با مؤسسه تحقیقات استراتژیک روسیه بیانگر این امر می باشد. این میزگردها تاثیر بسزائی در افزایش درک متقابل داشته است. توسعه ارتباط با دیگر مراکز تحقیقاتی روسیه در دستور کار دفتر مطالعات و مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز قرار دارد.

مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز